

KÖNYVESPOLC

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY ÍRÁSBAN ÉS KÉPBE

A magyar alföldi mezővárosok egyik legpatinásabb reprezentánsa Hódmezővásárhely. A Békés–Csanádi löszháton, a Tisza és Maros ölelésében elterülő Vásárhelyre méltán illik Jókai Mórnak a Duna-Tisza közti Homokhátság jeles települését, Kecskemétet magasztaló megállapítása, miszerint a „*puszták metropolisa*”. Valójában a mezővárost viszonylag szűk belső határa mellett kiterjedt pusztái tették egy évezreden át kiemelkedő fontosságú településsé, ahol a középkor viharos évszázadait – különösen a török hódoltság korát – túlélő protestáns hitre tért, de földesura révén katolikusságát is megőrző, nagy vagyonra szert tett parasztpolgár, cívis lakosság a hagyományos életmódot magas szinten valósította meg, szolgálta szűkebb páttriája és a magyar nemzet javát.

Hódmezővásárhely életében – mint más alföldi települések esetében is – a török utáni világ hozott létbiztonságot. A jeles kálvinista város kitermelte saját szellemi nagyságait, s befogadta az ide jövőket. Szemleli Sámuel történész monográfus a XIX. századi munkásságával fémjelzi a rangos mezővárost és kultúráját. A XX. század szellemi nagyjai között találunk írórt (csupán a főgimnázium egykori tanárát, Németh Lászlót említjük), s a népelet megismerése, kutatása iránt fogékonyságot mutató etnográfusokat, közülük a város jeles szülöttét, a Bartók és Kodály nyomdokában járó Péczeli Attila zenetudóst, Kiss Lajos, Tárkány Szücs Ernő, a híres vásárhelyi gimnáziumban tanító Tálasi István, a csongrádi születésű, de itt diákoskodó Katona Imre néprajztudósokat említjük meg. A kiemelkedő kutató emberek sorába tartozik Szent

Tibor is, aki tősgyökeres vásárhelyi lévén, immár nyolcvan esztendősen is szülővárosa népének sorsát nem csak megéli, de kutatja, fel is tárja különös mivoltát és írásai-ban közkinccsé is varázsolja.

Szent Tibor őstetehetség, ami széles körű érdeklődésében, kutatásaiban meg is nyilvánul. A néprajztudomány számára felbecsülhetetlen értéket gyűjtött és tett ismeretessé. Mint tollforgató embertől a hírlapírás sem állt tőle távol. Az egészségügyben végzett munkája mellett széles körű publikációs tevékenysége reprezentálja ebbéli munkásságát. Ennek koronáját képezi az Inform Kiadó által 2020-ban megjelentetett *Mezők üzenete* című elbeszéléskötete.

Néprajzkutatói munkásságának gazdag szakirodalma van. A tudományos élet nagy elismeréssel fogadta a Gondolat Kiadó által 1979-ben megjelentetett *A tanya* című könyvét. A későbbiekben sorozatosan jelentek meg a vásárhelyi népelet különböző ágait érintő önálló munkái: *Parasztvallomások* (Gondolat Kiadó, 1985; ennek bővített kiadása jelent meg a Századvég gondozásában 2008-ban); *Vér és pezsgő* (Magvető Kiadó, Tények és Tanúk, 1988), *Paráznák* (Hódmezővásárhely, 1993), *A tetejetlen fán* (Lazi BT, Szeged, 1997), *Betyártörténetek* (Mayer Nyomda&Kiadó, Budapest, 2000), *Kalászkisasszony* (Belvárosi Könyvkiadó, Budapest, 1999), *Istenhez közelítve* (Bába Kiadó, Szeged, 2002).

Az önálló munkák, könyvek mellett Szent Tibor tudományos munkásságát

tanulmányai is bizonyítják. A számos dolgozata közül csupán néhányat kiemelve, említhetők meg a *Hódmezővásárhely néprajza* grandiózus kötetben megjelent nagy ívű, forrásértékű tanulmányai (a főszerkesztő Novák László Ferenc által fémjelzett impozáns monográfia egyik szerkesztője is Szent Tibor), *Az Arany János Múzeum Közleményei* tematikus köteteiben megjelent dolgozatai, s nem utolsósorban a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum *Ház és Ember* évkönyvsorozatában megjelent tanulmányai.

Szent Tibor több mint félévszázados néprajzi gyűjtő- és kutatómunkájának során rengeteg írásos és fényképdokumentum keletkezett, melyek jelentős része a szentendrei Skanzen gyűjteményét gyarapítja. Ezért is válhatott időszerűvé, hogy mindaz, mintegy életműszintézisként lásson napvilágot, s arra a Skanzen vállalkozzon.

Az első kötet a *Tanya és ember* címet kapta. Bevezetéképpen Szent Tibor élete, pályafutása válik ismeretessé. Az egészségügyi felső iskolát végzett szakember széles körű tájékozottságából és érdeklődéséből fakadóan vált Hódmezővásárhely enciklopédikusává. A hely szelleme is predesztinálta erre. Nagy elődök munkáját folytathatta, s gyümölcsöztethette „*vásárhelyiségét*”, tudósok, írók, művészek társaságában, azok motiváltságában. Ez a kötet is gazdag fénykép- és dokumentumgyűjtemény. Az irodalom, etnográfia kiválóságai, írók, művészek – még külföldiek is – kerülnek látóterünkbe, akik a patinás parasztváros kultúráját reprezentálják, jelentőségét meghatározzák, Szent Tibor hatékony közreműködésével. A tanyarendszerről esik szó. Adatközlők, településrendszert mutató térképek, építkezési módok, építmények, s emberek örökítődnek meg múltunk emlékeztetésére. Fényképek sora mutatja a gazdaembereket, dokumentálja a napjaikra már elsorvasztott hagyományos mezőgazdálkodást, a tanyasi és közösségi életet, szakralitást.

A második kötet címe: *A tanya*. Szent Tibor néprajzkutató munkásságának egyik fő területét képezi a hagyományos építészet vizsgálata. A kötet sajátosságából fakadóan rövid írások mellett fényképek és rajzok sora mutatja be az elmúlt évszázadok építészét, amelyek nem csupán Vásárhely, de a nagyobb táj karakterét is meghatározták. A néprajztudomány számára nélkülözhetetlen dokumentáció e könyv, házakkal, tüzelőberendezésekkel, melléképületekkel, a különös és tájspecifikus kerekólakkkal, a határban épített szélmalomokkal s más építészeti relikviákkal.

A harmadik kötet *A puszta* címet viseli. A kiterjedt rónaságon Vásárhely és Oroszára osztozott az elmúlt évszázadokban. A paraszti gazdaságok nélkülözhetetlen lefelője a tanyai gazdálkodás kiteljesedésével szervesen illeszkedett be a terjedelmes mezőváros életébe. A még álló, de már többségükben romokban heverő tanyák, kulturális emlékeink láthatóak a műben. A puszta valójában azt is jelenti, hogy nagy füves térség, vizenyős rétekekkel, tocsogókkal, tavakkal, jellegzetes növény- és állatvilággal. Mindezek képi látványa gyönyörködtethet mindannyiunkat a könyv lapjait forgatván.

Szent Tibor néprajzi gyűjtőmunkájának, terepbejárásainak értékét az is emeli, hogy fényképezőgéppel művészi módon megörökítette a vásárhelyi embereket, szorgos termelőmunkájukat, a pusztai táj szépségeit. Fotográfusként is értéket teremtve, valóságosan is olyan művésznek tekinthető, mint aki a XX. század elejének fényképész-krónikása, Plohn József nyomdokaiban jár, s annak értékteremtő munkáját kiteljesíti.

(*Szent Tibor*: Rekviem a hódmezővásárhelyi tanyákért. *Ember és környezete Hódmezővásárhely külterületi nagyrelictu-mában*. [Magyarzatok, dokumentumfotók, műszaki rajzok, művészi ember- és tájbrázolások]. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2019. I. kötet 243; II. kötet 188; III. kötet 303 oldal)

Novák László Ferenc